

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ПАУЛО КОЕЛЬО В РОМАНІ
«НАД РІЧКОЮ П'ЄДРОЮ, ТАМ Я СИДІЛА ТА Й ПЛАКАЛА»
ТА ЗАСОБИ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Переклад з
португальської та з англійської мов»*,
спеціальність – *035 Філологія*

Ірини СТАЩУК

Науковий керівник:

к.філол.н, доц. Олена ОРЛИЧЕНКО

Рецензент:

к.філол.н, проф. Галина ВЕРБА

«Допущено до захисту»

на засіданні кафедри

теорії та практики перекладу

романських мов імені Миколи Зерова

Протокол № 9/1-1 від «24» червня 2024 року

завідувач кафедри

(підпис)

д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ

2024

АНОТАЦІЯ

Стащук І.О. Індивідуальний стиль Пауло Коельо в романі «Над річкою П'єдрою, там я сиділа та й плакала» (далі у тексті «Над річкою») та засоби його відтворення в українському перекладі. – Кваліфікаційна (бакалаврська) робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти спеціалізації 035.053 освітньої програми «Переклад із португальської та англійської мов». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут філології, Київ, 2024 рік.

У бакалаврській роботі з'ясовано теоретичні основи щодо сутності художнього перекладу, досліджено деякі проблеми перекладу сучасної бразильської літератури та визначено чинники формування індивідуального стилю Пауло Коельо.

Проведено аналіз ключових особливостей роману Коельо, а також визначено способи відтворення індивідуального стилю автора в українському перекладі.

Дослідження індивідуального стилю Пауло Коельо базувалося на аналізі мовних засобів на лексичному, граматичному та синтаксичному рівнях.

Результати дослідження свідчать про те, що переклад роману «Над річкою» українською мовою є ідентичним оригіналу та зберігає основні риси індивідуального стилю Пауло Коельо, що забезпечує його адекватне сприйняття українським читачем, проте було виявлено певні неточності у передачі деяких стилістичних та лексичних нюансів, зумовлених культурними та мовними відмінностями між португальською та українською мовами. Отримані дані можуть бути використані перекладачами, літературознавцями та тими, хто вивчає португальську мову, для кращого розуміння особливостей індивідуального стилю Пауло Коельо та специфіки відтворення авторської манери в перекладі.

Ключові слова: художній переклад, Пауло Коельо, індивідуальний стиль, бразильська література, перекладацькі трансформації.

ABSTRACT

Iryna Stashchuk. Paulo Coelho's individual style in the novel «By the River Piedra I Sat Down and Wept» and ways of its reproduction in Ukrainian Translation. Bachelor's thesis for a higher education qualification specialized in 035.053 educational program «Translation of Portuguese and English». – Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

The thesis clarifies the theoretical foundations of the study on the essence of literary translation, examines the problems of translating contemporary Brazilian literature, and identifies the factors that shape Paulo Coelho's individual style.

This scientific work analyzes the key features of the novel «By the River Piedra I Sat Down and Wept» and identifies the ways of reproducing Paulo Coelho's individual style in the Ukrainian translation.

The study of Paulo Coelho's individual style in the novel «By the River Piedra I Sat Down and Wept» was based on the analysis of language characteristics at the lexical, morphological and syntactic levels.

The results of the study demonstrate that the translation of the novel «By the River Piedra I Sat Down and Wept» into Ukrainian is identical to the original and preserves the main features of Paulo Coelho's individual style, which ensures its adequate perception by the Ukrainian reader, but certain errors were found in conveying some stylistic and lexical nuances due to cultural and linguistic differences between Portuguese and Ukrainian. Obtained data can be used by translators, literary critics, and Portuguese learners for better understanding of Paulo Coelho's individual style peculiarities and its reproduction in translation.

Keywords: *literary translation, Paulo Coelho, individual style, Brazilian literature, translation transformations.*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ.....	8
1.1. Сутність та поняття художнього перекладу.....	8
1.2. Проблеми перекладу сучасної бразильської літератури.....	13
1.3. Чинники формування індивідуального стилю Пауло Коельо.....	16
Висновки до розділу I.....	20
РОЗДІЛ II. ХУДОЖНІЙ СВІТ РОМАНУ ПАУЛО КОЕЛЬО В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	22
2.1. Лексичні особливості роману та способи їх відтворення українською.....	22
2.2. Стилiстичні особливості роману та способи їх перекладу українською.....	32
Висновки до розділу II.....	40
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

ВСТУП

Світова література завжди була різноманітною, а кожна національна літературна традиція має свої унікальні особливості. Однією з таких багатогранних та цікавих гілок є бразильська література, яка здобуває все більшу популярність та визнання у всьому світі, причиною чого є те, що вона презентувала унікальне світобачення, національну ідентичність, суспільні та культурні виклики. Один із її яскравих представників – Пауло Коельо – відзначається не лише майстерністю у розповіданні історій, що захоплюють, читачів, але й неповторним стилем та індивідуальним поглядом на дійсність. Такий підхід зробив його твори відомими та поцінованими в усьому світі.

У контексті перекладу, дослідження індивідуального стилю талановитого письменника є цікавим завданням. Це впливає з унікальних характеристик індивідуального стилю автора, які виявляються в творчому доробку Коельо та визначають неповторність його літературних творів. Письменник використовує різноманітні експресивні засоби мови на різних рівнях (фонетичному, лексичному, морфологічному, стилістичному). Їх вдале вживання у літературних творах є важливим для створення унікальної атмосфери, характеристики персонажів та передачі авторської концепції.

Головною метою перекладача є максимально точне відтворення всіх нюансів літературного твору заради того, щоб викликати у читача тексту перекладу аналогічні враження, думки та емоції, що й у читача оригінального тексту.

Актуальність полягає у тому, що творчість Пауло Коельо цікавить багатомільйонну аудиторію, тому що відомий митець порушує універсальні теми, які резонують з людьми з різних культур та соціальних верств, а також, тому, що його романи перекладені більш ніж 80 мовами і тому необхідно виявити в чому з точки зору мови криється така шалена популярність і, відповідно, необхідність перекладати його твори.

Новизна теми дослідження зумовлена тим, що переклад роману Пауло Коельо «Над річкою» українською мовою не був раніше об'єктом ні лексичного, ні морфологічного, ні синтаксичного наукових аналізів, і тому потребує поглибленого вивчення для надання можливих рекомендацій стосовно перекладу творів письменника-постмодерніста.

Об'єктом дослідження є індивідуальний стиль бразильського письменника і поета, автора славнозвісних бестселерів Пауло Коельо.

Предметом дослідження є засоби вираження та відтворення особливостей індивідуального стилю бразильця Пауло Коельо в романі «Над річкою» в українському перекладі.

Матеріалом дослідження є роман Пауло Коельо «Na margem do rio Piedra eu sentei e chorei» виданий у 1994 році загальною кількістю 222 сторінки (83 в електронному форматі) та його український переклад, виконаний Ігорем Оржицьким у 2020 році (240 сторінок друкованого тексту, електронний варіант – 120 сторінок).

Метою роботи є дослідження лексичних, морфологічних, синтаксичних особливостей індивідуального стилю Пауло Коельо в оригіналі та аналіз його українського перекладу.

Задля реалізації мети дослідження поставлені такі **завдання**:

1. З'ясувати сутність та поняття художнього перекладу.
2. Виявити специфіку сучасної бразильської літератури, яка стала чинником формування індивідуального стилю Пауло Коельо.
3. Дослідити загальні труднощі, які виникають під час перекладу творів постмодернізму.
4. Проаналізувати способи відтворення у перекладі індивідуального стилю Пауло Коельо.
5. Зробити аналіз лексико-стилістичних засобів, використаних в перекладі роману Пауло Коельо.

Методи дослідження обумовлені метою і завданнями роботи і включають описовий метод для аналізу виявлення стилістичних засобів, а також методи спостереження, суцільної вибірки ілюстративного матеріалу (з 203 сторінок вилучено 110 прикладів) класифікація, узагальнення та систематизація.

Сутність **наукової проблеми** визначається структурованим комплексом взаємопов'язаних питань, що спрямовані на визначення та інтерпретацію параметрів індивідуального стилю Пауло Коельо в романі «Над річкою» та його точного відтворення в українських перекладах.

Практичне значення полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані для удосконалення технік літературного перекладу з урахуванням специфіки мови.

Теоретико-методологічна база дослідження базується на працях видатних лінгвістів, перекладознавців та вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії художнього перекладу.

Структура роботи. Робота загальною кількістю 51 сторінок, з яких 43 сторінок основного тексту, складається зі вступу, в якому конкретизується актуальність, новизна, матеріал, наукова проблема та практичне значення. Першого розділу «Специфіка перекладу художніх текстів періоду постмодернізму», що складається з трьох параграфів, другого розділу «Художній світ роману Пауло Коельо в українському перекладі: компаративний аналіз», що складається з трьох параграфів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків та списку використаної літератури (загальна кількість опрацьованих джерел дорівнює 47, з яких 23 кириличні та 24 латиничні).

РОЗДІЛ І. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

У своїй праці, присвяченій мові культурних відмінностей, а саме фігурам альтернативності у перекладі Ш. Саймон пише, що переклад – це не лише привласнення раніше написаних текстів у вигляді вертикальної наступності; це – матеріалізація нашого ставлення до інакшості, до досвіду – через мову – того, що є відмінним [41, с. 161].

1.1. Сутність та поняття художнього перекладу

Різноманітність підходів до художнього перекладу впливає з різних теоретичних концепцій і методів, що використовуються багатьма перекладачами. Ці стратегії можуть варіюватися в залежності від акценту на аспектах перекладу, таких як лінгвістична точність, відтворення культурних контекстів, передача емоційного забарвлення та стилістичних особливостей оригіналу. Різноманітність та взаємозв'язок методів художнього перекладу дають нам широкий спектр інтерпретацій та досліджень, і це, в свою чергу, допомагає нам краще зрозуміти природу та процеси перекладу художніх творів.

Художній переклад – це складне поняття, яке охоплює чимало різних підходів і методів. Історично так склалося, що до художнього перекладу ставилися як до способу створювати нові літературні твори або ж як до інструменту для розвитку національної ідентичності. Художній переклад є соціальною практикою, яка відзначається тим, що є високо кодифікованою та регульованою [40, с.8].

Традиційно переклад сприймали як точне копіювання оригіналу, ґрунтуючись на тому, щоб слова мали однакове значення. Однак, за словами Ж. Дерріда, подібне перенесення чистих значень з однієї мови на іншу є

практично неможливим. Художній переклад це – «регульована трансформація однієї мови іншою, одного тексту в інший» [29, с.20]. А, за словами Поля Сент-П'єра, ці норми існують тому, що переклад є формою дискурсу, «лінгвістичною подією, породженою суб'єктом в конкретному історичному контексті» [43, с.62].

Не можна не погодитись з визначенням, наведеним у літературознавчому словнику-довіднику, що художній переклад – це творчий процес, у результаті якого літературний твір, що існує в одній мові, оживає у тексті іншої мови, зберігаючи свою сутність та виражальність [13, с.717].

Видатний український мовознавець та перекладач В. Коптілов стверджує, що художній переклад представляє собою специфічну форму перекладу, де основний акцент робиться не лише на точному передаванні змісту, але й на відображенні думок та емоцій автора поетичного або прозового твору за допомогою іншої мови [12, с. 3]. В той час як С. Шулік вважає, що художній переклад – це репрезентація особливостей чужомовного літературного тексту шляхом використання мовних і стилістичних прийомів рідної мови. Цей процес працює у напрямку нерозривної діалектичної єдності між змістом і формою тексту, де кожен елемент впливає на інші з урахуванням лінгвістичних, культурних та інтертекстуальних контекстів [23, с.143].

Важливо розуміти, що художній переклад – це своєрідна репрезентація міжкультурної комунікації. Так, М. Шемуда у своїй праці, де розглядається аналіз художнього перекладу як ключового фактора міжкультурної комунікації, стверджує, що художній переклад відображає складну взаємодію та взаємовплив культурних контекстів, які характеризують як оригінальний текст, так і його переклад [22, с.164]. Зазначений вплив виходить за межі просто мовної трансформації, охоплюючи всі аспекти життя, які відтворюються у художньому творі.

Художній переклад відрізняється своєрідними особливостями – він передбачає творчий підхід перекладача до мовлення і розуміння тексту, що

вимагає від виконавця перекладу художньої майстерності. Для цього виду перекладу необхідна не лише інтенсивна мовна діяльність, глибоке розуміння культурних контекстів та вміння перекладача відчувати та виражати приклади мистецтва, але й високий рівень володіння як іноземною, так і рідною мовами.

Тому художній переклад можна порівняти з мистецтвом, оскільки він передбачає ретельну творчу роботу, що визначається вдалим підбором та влучним застосуванням мовних засобів. Таким чином, завдання перекладача художньої літератури стає особливо складним і вимагає від нього більш глибокого розуміння творчого задуму автора. Перекладач повинен не лише передати зміст твору і його жанрові особливості, але й відтворити авторський стиль, естетику автора, художні прийоми, які використовував автор [9, с.231].

Варто звернути увагу на думку, висловлену Л. Клименко, яка вважає, що художній переклад є міжкультурним інструментом, який сприяє взаємовпливу та збагаченню національних літератур [9, с.233]. Він (художній переклад) є не лише механізмом передачі лексичного та граматичного змісту, але й перенесенням унікальних відчуттів, атмосфери та емоційних відтінків оригінального твору. Кожен переклад художнього твору вважається творчим процесом, в якому перекладач виступає як посередник між різними культурними середовищами, що сприяє висвітленню національних цінностей.

Сучасний стан художнього перекладу характеризується динамікою та різноманітністю під впливом складних тенденцій у сучасному літературному та культурному дискурсі. Нинішній період відзначається збільшеним попитом на переклад літературних творів з різних мов, що свідчить про активну міжнародну співпрацю та необхідність міжкультурного діалогу. Паралельно спостерігається еволюція перекладацьких стратегій та методик, обумовлена технологічними зрушеннями та глобальними трансформаціями. Перекладачі сьогодення зіткнулися з різноманітністю викликів, включаючи точність та автентичність перекладів, передачу стилістичних відтінків та культурних контекстів.

Проблемами та актуальними питаннями стану українського художнього перекладу займаються такі науковці, як О. Чередниченко [21], Р. Зорівчак [7], Г. Наконечна [14], Д. Дроздовський [4] та інші, що вказує на те, що інтерес до розвитку у цій царині та пошук шляхів її вдосконалення постійно зростає.

Цікаво зазначити, що раніше деякі з українських вчених розглядали перекладознавство як складову порівняльного літературознавства, хоча зарубіжні науковці ще з 70-их років минулого століття виділили перекладознавство як окрему міждисциплінарну галузь.

Проблемами художнього перекладу займалася така відома зарубіжна науковиця, як німецька лінгвістка та перекладачка Джуліан Хаус, що має близько 30 робіт, присвячених перекладу, в одній з яких розглядає його еволюцію від простої заміни слів до складного культурного обміну – і це лише маленька частина розглянутих питань у її доробку [26, с.3]. Крім неї, можна назвати Сюзан Басснетт – британську теоритикиню перекладу, що займається дослідженням порівняльного літературознавства [25]. А серед португаломовних, зокрема бразильських вчених, можна виокремити Гарольдо та Аугусто де Кампос, які є, мабуть, найпродуктивнішою парою братів у галузі перекладознавства з часів Августа та Вільгельма фон Шлегелів, які висловлювали цікаві думки щодо транс креації в художньому перекладі, коли перекладач фактично стає співавтором [37, с.123].

Процес адаптації художнього тексту через призму перекладу відображає складність лінгвістичних та стилістичних вимог. Це потребує вмілого вибору лексичних одиниць, що обумовлюється творчим підходом перекладача. Кожен фахівець віддаватиме перевагу різним аспектам художнього перекладу, залежно від його власних наукових уподобань та методологічних принципів.

Професор стилістики та перекладу Х. Газала висуває цілий ряд вимог до здійснення перекладу. Він вважає, що перекладач художньої літератури повинен бути висококваліфікованим та володіти певними здібностями, які необхідні для виконання поставлених завдань [31, с.135]. У сфері художнього

перекладу існують вимоги, які перекладач не може не враховувати. В першу чергу це – повага до професії, тож перекладач повинен дотримуватися принципу вірності оригіналу та утримуватися від свідомих додавань, вилучень або змін, якщо вони не обґрунтовані належним чином з соціальних, культурних, етичних чи інших підстав.

Додатково, велика увага має приділятися точності передачі тексту, яка передбачає включення всіх аспектів оригіналу у перекладі, хоча це не обов'язково означає дослівне відтворення. Важливою умовою є бездоганне володіння обома мовами, здатність знаходити відповідники, дотримання та збереження автентичності. Розуміння відмінностей між конвенціями обох мов, а також знання культурного контексту, в якому був створений оригінальний текст, є необхідними складовими процесу художнього перекладу. Крім того, потрібно враховувати останні зміни та розвиток у різних сферах, щоб забезпечити актуальність та відповідність перекладу сучасним реаліям. Необхідно також дотримуватися культурних, моральних та соціальних цінностей аудиторії перекладу, мати спеціалізовані знання та розуміти основні принципи та методи перекладу [32, с.135]. До останніх відносяться перекладацькі трансформації, які можна поділити на граматичні (морфологічні та синтаксичні), лексичні або лексико-семантичні, стилістичні та комплексні [1, с.59].

Окрім методів перекладу художніх текстів, перекладач повинен також враховувати ряд ключових принципів:

1. Точність. Під час перекладу важливо забезпечити передачу всіх думок та ідей автора без втрати відтінків і контексту. Це передбачає еквівалентне відтворення змісту та стилю оригінального твору, а також уникнення будь-яких додаткових інтерпретацій чи додатків, які можуть спотворити автентичність тексту.

2. Лаконічність. Ефективний переклад вимагає ясності та стислості виразів для того, щоб уникнути надмірності та зберегти цільність

оригінального тексту. Перекладач повинен вибирати найбільш точні та ефективні засоби для передачі ідей.

3. Ясність. Збереження зрозумілості та чіткості мовлення є ключовим аспектом у процесі перекладу. Важливо уникати складних або багатозначних конструкцій, щоб запобігти непорозумінням і забезпечити чітке сприйняття тексту.

4. Літературність. Переклад повинен відповідати високим стандартам літературної мови та стилю, таким чином, щоб його гармонійне звучання та природність були збережені.

На противагу висловленим вище думкам існує також багато перекладачів, які не обов'язково спираються на всі перелічені вимоги і вважають, що переклад – це індивідуальна справа кожного. Наприклад Кліффорд Ландерс, американський перекладач бразильської літератури, стверджує, що художній переклад складний сам по собі і не потребує жодного навмисного «закручування» [24, с.54].

Отже, художній переклад - це складний багатогранний процес, що вимагає від перекладача не лише лінгвістичної точності, а й творчого підходу, глибокого розуміння культурних контекстів та вміння передати емоційне забарвлення оригіналу. Сучасний стан художнього перекладу характеризується активним розвитком та пошуком нових підходів, з огляду на технологічні зрушення та глобалізацію.

1.2. Проблеми перекладу сучасної бразильської літератури

Бразильська література, яка відома своєю багатошаровістю, відтінками та багатством культурних впливів, відіграє важливу роль у світовій літературній спадщині. Вона відображає розмаїття бразильського суспільства, його історію, традиції та ментальність через літературні тексти. Проте, коли йдеться про переклад цієї літератури, виникають численні виклики, що походять від

унікальних культурних, мовних та естетичних особливостей бразильського письменництва.

Спершу, варто підкреслити важливу роль, яку відіграє культура країни в процесі художнього перекладу. Вплив бразильської культури на літературу Бразилії та португаломовних країн не лише відображається у складних сюжетах та характерах творів, але й вимагає специфічного підходу та розуміння з боку перекладача. Вивчення проблем перекладу сучасної бразильської літератури стає надзвичайно важливим завданням, яке спрямоване на виявлення найефективніших стратегій подолання лінгвістичних, культурних та естетичних перешкод у передачі цієї унікальної літературної спадщини.

У словнику Мікаеліс пропонується таке визначення поняття «культура» – це сукупність знань, звичаїв, вірувань та моделей поведінки, які набуваються та передаються соціально і характеризують певну соціальну групу. Це також включає в себе набуті знання, такі як досвід та освіта, що сприяють інтелектуальному розвитку та духовному вдосконаленню, а також настанови та мудрість [45, с.245].

Оскільки переклад сучасної бразильської літератури представляє собою вельми складне завдання, що вимагає глибокого розуміння мовних, культурних та стилістичних особливостей як оригіналу, так і мови, на яку здійснюється переклад, відповідно можна виокремити основні виклики, що включають в себе: передачу авторського стилю, гумору та сатири, а також точне відтворення культурних контекстів та особливостей епохи, в яку був створений твір [18, с.209].

Мова перекладу завжди піддається різним тлумаченням, що робить ідеальний переклад недосяжним, оскільки кожен переклад відображає особисту творчу інтерпретацію перекладача, його розуміння та сприйняття тексту.

Проте, науковий аспект перекладу включає й інші виклики, які можуть бути дещо відмінні. Дослідниця Ана Фернандес Герра зазначає, що в художньому

перекладі часто виникають труднощі з термінами, які не мають прямого відповідника в цільовій культурі. Це стосується ідіом, регіоналізмів та предметів культури [32, с.1-27].

Безумовно, врахування регіональних особливостей має велике значення, на що вказує Сімара Валім де Мело, викладачка федерального університету Ріу-Гранді-ду-Сул, і підкреслює що важливим аспектом, який вимагає уваги при дослідженні перекладної бразильської літератури, є вплив регіональних особливостей, що часто ускладнює процес перекладу для іноземних перекладачів. Саме ця особливість породжує проблеми з популяризацією бразильської літератури серед англомовних та зарубіжних аудиторій в цілому [44, с.11].

Класик бразильської літератури Машаду де Ассіс в одному зі своїх есе стверджує, що стан бразильської літератури не лише відображає внутрішню різноманітність культурного та мовного контексту, але й висуває ряд проблем, пов'язаних з процесом перекладу. Він вказує на проблему нечистоти мови та надмірного впливу французької мови у багатьох творах бразильських письменників, що може призвести до втрати оригінального сенсу та естетичної цінності тексту безпосередньо в самому перекладі [28, с.6].

Необхідно зауважити, що окрім ряду проблем, які зумовлені різницею у культурних контекстах, при перекладі текстів художньої сучасної бразильської літератури важливо звертати увагу на широкий спектр мовних відмінностей. Зокрема:

- детальний підхід з урахуванням історичного та семантичного контекстів слова при перекладі неологізмів. Використання методів транскодування, калькування або описового перекладу дозволяє максимально наблизити переклад до оригінального значення. Крім того, глибоке розуміння культурного фону нації може сприяти його точній інтерпретації [15, с.12].

- більш ґрунтовний аналіз в перекладі, який включає не лише граматичні правила, а й культурні та релігійні аспекти, вимагають граматичні складнощі.

Наявність широкого спектра граматичних структур у репертуарі перекладача допомагає в точному відтворенні смислу тексту.

- переклад власних імен теж може становити значний виклик, оскільки вимагає ретельного врахування мовних нюансів. Використання техніки транслітерації зазвичай є найбільш прийнятним методом для максимально точного передання імен.

Таким чином, проблеми перекладу сучасної бразильської літератури полягають у багатогранності культурних, мовних та естетичних особливостей творів, що вимагає від перекладача не лише точності, а й володіння різноманітними перекладацькими стратегіями.

1.3. Чинники формування індивідуального стилю Пауло Коельо

В контексті перекладу, індивідуальний стиль відіграє важливу роль у передачі авторського виразу та унікальності оригінального тексту. Кожен письменник має свій неповторний стиль, який відображається у виборі слів, фраз, структур речень, метафор та інших лінгвістичних засобів. Перекладачі стикаються з викликом збереження цієї індивідуальності під час передачі тексту іншою мовою. Вони повинні виявити та відтворити авторський стиль, зберігаючи його естетичні та смислові аспекти, щоб передати атмосферу та відчуття оригінального твору. Індивідуальний стиль автора може виявлятися через вибір лексики, особливості фразеології, ритму мовлення та інші мовні та позамовні характеристики, які перекладач повинен урахувати й адаптувати для відтворення у перекладі.

З урахуванням актуальності антропоцентричного підходу у сучасній науковій парадигмі, проблема індивідуального стилю набуває ключового значення в лінгвостилістиці художнього тексту. Однак, дослідники досі не знайшли загальновизнаного терміну для визначення індивідуального стилю,

незважаючи на те, що він був предметом численних наукових досліджень [3, с.5].

Приєднуємося до думки тих дослідників, які вважають, що індивідуальний стиль визначається як сукупність мовно-виразних засобів, що виконують естетичну функцію й відрізняють мову конкретного письменника від інших. Іншими словами, це система змістовних і стилістичних характеристик, які властиві творам конкретного автора, що робить його унікальним в мовному висловленні. Індивідуальний стиль також відображає особливу мову конкретного індивіда [5, с.112].

За словником М.Пея та Ф.Гейнора індивідуальний стиль – це унікальний різновид системи мови [39, с.137]. А за «Коротким тлумачним словником лінгвістичних термінів» С.Єрмоленка, індивідуальний стиль – це мовна практика конкретного мовця; сукупність формальних і стилістичних ознак, що характеризують індивідуальну мову [6, с.67]. У своїй роботі спираємося на ці два визначення.

Неординарний життєвий шлях Пауло Коельо сформував його унікальний голос у літературі, що гучно пролунав в його творчості. Народившись у Ріо-де-Жанейро в 1947 році, Коельо з юних років прагнув творчої кар'єри, що суперечило очікуванням його консервативної родини. Бунтарський дух та пристрасть до літератури призвели до конфліктів з батьками, які навіть вдавалися до примусового лікування в психіатричній лікарні. Проте, ці труднощі не зламали Коельо, а навпаки, підсилили його прагнення до самовираження та пошуку власного шляху. Він занурився у контркультурні рухи, подорожував Латинською Америкою, досліджуючи духовні практики, працював у театрі, журналістиці та музичній індустрії. Цей різноманітний досвід збагатив його світогляд та надав матеріал для майбутніх творів.

Його письменницька кар'єра почалася у 1980-х роках, коли він опублікував свою першу книгу «Архіви пекла» («Arquivos do Inferno»), а переломним моментом у житті Коельо стало паломництво до Сантьяго-де-

Компостела, яке надихнуло його на написання роману «Паломництво» («O Diário de um Mago») у 1987 році. Однак варто зазначити, що саме роман «Алхімік» («O Alquimista»), опублікований у 1988 році, приніс йому міжнародну славу і став символом пошуку власного призначення та слідування мріям. «Алхімік» став однією з найбільш багатотиражних книг кінця 20 та початку 21 століття, був перекладений багатьма мовами і продовжує надихати читачів на особистісний ріст та духовний розвиток.

Відтоді Пауло Коельо написав багато інших успішних романів. Його книги були надруковані мільйонами екземплярів по всьому світу і були перекладені більш ніж 80 мовами. Унікальний стиль письма Коельо сформувався під впливом його бунтарського духу, духовних пошуків, болісного досвіду та різноманітних життєвих вражень..

Популярність романів Паулу Коельо така ж гучна, як і слава іншого посмодерніста – Карлоса Руїса Сафона, але вже для іспаномовних читачів [16, с.67]. Насправді є багато факторів, які привели Пауло Коельо на вершину успіху. У статті під назвою «Чому Пауло Коельо став успішним» історик Маріо Маестрі висвітлює шляхи до літературного та комерційного успіху Пауло Коельо. Серед іншого, Маестрі вказує на структурні фактори, такі як спрощення мови, що походить від сучасної публіцистики, невелика кількість персонажів, сюжет без розривів, загальні місця і т.д. Втім, для автора важливою є саме апологія індивідуалізму та відмова від розуміння всесвіту в рамках суспільних розбіжностей. Таким чином, професор Маестрі зазначає, що саме ці фактори в поєднанні з талантом та працелюбністю Коельо, зробили його одним із найуспішніших письменників сучасності [35, с.33].

Важливою характеристикою стилю Коельо є здатність поєднувати різні культури, релігії та філософії у своїх творах. Він використовує міфологію, притчі, афоризми та автобіографічні моменти для створення багатогранного світу.

Варто відзначити також лаконічність мови в творах Коельо та глибокі філософські роздуми, які вони містять. Його книги часто видаються притчами, які висловлюють складні ідеї через прості та зрозумілі слова, що робить їх доступними для широкого кола читачів.

Крім того, як вказувалося раніше, в творчості Коельо часто зустрічаються елементи автобіографії, що додають особливого колориту та відчуття щирості. Ця специфічність робить його твори близькими та щирими, а звернення до міфології та притч, які використовує Коельо, надають його роботам глибину та загадковість.

У своїх романах Коельо часто заглиблюється в людський досвід і досліджує глибокий сенс життя.

Стиль письма Пауло Коельо характеризується простотою, метафізичними дослідженнями та поєднанням духовності, філософії та магічного реалізму. Його творчість отримала широке визнання за здатність зворушувати серця й думки читачів, спонукаючи їх замислитися над власним життям і шукати свою справжню мету. Вплив Коельо на літературу та жанри самопомоги був значним, і він залишається дуже впливовою фігурою в літературному світі [27].

Синтаксична будова його творів відзначається використанням коротких, простих речень, що сприяє легкості читання та розумінню. Широке використання прямої мови надає текстам динамічності та реалістичності, дозволяючи читачам глибше зануритися в історію та емоції персонажів.

Відтак, індивідуальний стиль Пауло Коельо, що вирізняється простотою, метафізичністю та поєднанням духовності й магічного реалізму, є результатом його неординарного життєвого шляху, який і дав початок шаленому успіху письменника.

Висновки до розділу I

Художній переклад – це багатогранна й динамічна сфера, що поєднує в собі різноманітність теоретичних концепцій, методів та підходів. Ця різноманітність ґрунтується на акцентуванні уваги на певних аспектах перекладу, зосереджуючись на традиційній точності (прагненні до максимально буквального відтворення тексту оригіналу), на культурному контексті (збереженні та передачі культурних особливостей та реалій, присутніх у творі), на духовній атмосфері (відтворенні емоційного забарвлення та вражень, які автор хотів викликати у читача), а також стилістичних нюансах, що включають в себе збереження стилю та манери письма автора оригіналу.

Художній переклад – це не просто лінгвістичне завдання, а й творчий акт, що вимагає від перекладача як володіння мовою, так і глибокого розуміння культурних особливостей, літературних стилів та естетичних принципів. Перекладач має вміти передати авторський стиль, емоції та атмосферу твору, використовуючи мову перекладу.

Сучасний художній переклад стикається з численними викликами, пов'язаними з точністю, автентичністю, культурними контекстами та мовними нюансами. Перекладачі мають постійно розвивати свої навички та шукати нові стратегії для подолання цих труднощів.

Художній переклад постійно розвивається. З появою нових літературних творів, формуванням нових культурних трендів та вдосконаленням методів перекладу з'являються нові виклики і нові можливості для вдосконалення з боку перекладачів.

Вивчення художнього перекладу – це актуальна та перспективна сфера досліджень, яка має значний вплив на розвиток літератури, культури та міжкультурної комунікації. Це складний, але й надзвичайно важливий процес, який робить доступними світові літературні скарби та сприяє кращому розумінню різних культур.

Одним із яскравих прикладів складнощів художнього перекладу є бразильська література. Її унікальні культурні, мовні та естетичні особливості роблять переклад творів на інші мови справжнім викликом. Перекладачі мають добре розуміти бразильську культуру, щоб точно передати сенс та атмосферу оригінальних текстів.

З огляду на це, переклад творів Пауло Коельо вимагає від перекладача не лише лінгвістичної майстерності, а й глибокого розуміння його індивідуального стилю та здатності передати його на інші мови. Це включає в себе збереження філософської глибини, лаконічності, міфологічних та автобіографічних елементів, а також відтворення особливого ритму та музикальності його прози.

Важливим аспектом перекладу творів Коельо є також збереження його здатності звертатися до універсальних людських цінностей та емоцій. Його твори часто торкаються тем любові, пошуку сенсу життя, духовного розвитку та самопізнання, тому перекладач має вміти передати ці теми та емоції на інші мови, зберігаючи їхню універсальність та актуальність для різних культур.

Індивідуальний стиль є важливим аспектом лінгвостилістики художнього тексту, хоча його визначення досі залишається предметом наукових дискусій. Він розглядається як сукупність мовно-виразних засобів, що відрізняють мову конкретного автора від інших, відображаючи його унікальний мовний вираз.

Індивідуальний стиль відіграє важливу роль у художньому перекладі, адже він робить текст унікальним та неповторним. Стиль Пауло Коельо характеризується тим, що письменник використовує міфологію, притчі та афоризми з різних культур, створюючи багатогранний світ, лаконічністю мови, глибокими філософськими роздумами, автобіографічними елементами та використанням народної мудрості.

РОЗДІЛ II. ХУДОЖНІЙ СВІТ РОМАНУ ПАУЛО КОЕЛЬО В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Художній світ Пауло Коельо досяг широкого визнання завдяки поєднанню постмодерністської езотерики з містичними та духовними мотивами у форматі художньої літератури [36, с.101]. Його здатність виражати просте, наївне мислення резонує з широкою аудиторією, яка шукає в літературі заспокоєння та розраду [42, с. 63].

2.1. Лексичні особливості роману та способи їх відтворення українською

У романі, що аналізується, Коельо репрезентує пронизливе дослідження духовності, любові та жіночності. Роман є ліричним зображенням внутрішнього пробудження головного героя та сили кохання, що змінює життя. В оповіді Коельо переплітаються елементи містичного християнства, з особливим акцентом на жіночому аспекті божественного. Роман вирізняється зображенням шляху жінки до духовної та емоційної реалізації, кидаючи виклик традиційним гендерним ролям, які часто зображуються в літературі.

Події роману відбуваються частково в Іспанії, частково у Франції. Розповідь ведеться від першої особи - від імені Пілар, яка разом із семінаристом, який у книзі завжди згадується за допомогою особових займенників і до якого ніколи не звертаються на ім'я, складають героїчну пару цієї романтичної оповіді Пауло Коельо.

Роман, опублікований у 1994 році, розповідає про двох друзів дитинства, які возз'єдналися після одинадцяти років розлуки, під час яких, кожен з них зазнав глибоких змін: Пілар перетворилася на незалежну жінку, а її друг Сантьяго став духовним лідером. Історія досліджує такі теми, як любов і духовність, а також подолання проблем, які життя ставить перед кожним.

Як вже раніше зазначалося «Над річкою» - це романтична історія, яку можна класифікувати як частину езотеричного напряму літератури. Цей твір слугує посібником для читачів, які прагнуть розширити межі своїх можливостей, використовуючи силу розуму для досягнення своїх цілей і мрій.

Розглянемо детальніше характерні особливості індивідуального стилю роману:

А. Наявність лексичних одиниць зі сфери езотерики

Як відомо, езотерика - це сума знань, яка існує лише для невеликої групи людей, і є альтернативною до знань визнаних усіма. Л. Коваль трактує езотерику, як сукупність знань, відомостей, особливих способів сприйняття реальності, що мають таємний зміст і вираз у психодуховних практиках [10, с.64]. Інакше кажучи – це щось універсальне, що вбирає в себе всі релігійні і філософські системи і школи світу.

Езотерична структурна категорія помітна у творі через мовні прояви та поведінку персонажів. У стосунках між собою вони виконують ритуали з метою отримати надлюдські сили, наприклад, набуття дарів Святого Духа. Це показано в наступному уривку, в якому описано, як Пілар зустрічається з іншими містиками:

“Não consegui entender direito o que aconteceu a seguir. Cada uma daquelas pessoas começou a falar uma língua que não fazia parte de qualquer idioma conhecido. Era mais um barulho do que uma língua, com palavras que pareciam vir direto da alma, sem sentido lógico. Lembrei rapidamente nossa conversa na igreja, quando ele me falou da revelação – de que toda a sabedoria consistia em escutar a própria alma”.

“Talvez esta seja a linguagem dos anjos», pensei, tentando imitar o que faziam – e me sentindo ridícula” [47, с.48].

«Що трапилося далі, я чітко й не зрозуміла. Кожен із цих людей почав говорити якоюсь мовою, що не належала до жодних відомих мов. Це було радше белькотіння, ніж мова, — зі словами, що, здавалося, виходили з самої

душі й не мали логічного змісту. Я тут-таки пригадала нашу розмову в церкві, коли він розповідав мені про одкровення, — про те, що будь-яка мудрість полягала в умінні слухати власну душу.

«Можливо, це мова ангелів», — подумала я, намагаючись наслідувати, — і відчула себе смішною» [46, с.38].

У цитованому уривку, можна побачити вживання лексики, пов'язаної з релігією та містикою, наприклад: *“alma”* (душа), *“revelação”* (одкровення), *“anjos”* (ангели); *“palavras que pareciam vir direto da alma”* (слова, які, здавалося, виходили з самої душі), які не становлять проблем для їхнього перекладу.

У цьому ж прикладі -

“Era mais um barulho do que uma língua” [47, с.48]

«Це було радше белькотіння, ніж мова» [46, с.38] -

варто звернути увагу на адаптацію, коли перекладач для більш точного відображення сенсу оригіналу, обрав відповідник «белькотіння», а не пряме значення іменника «barulho», що означає «шум».

Окрім цього, була використана експліцитація, яку пояснюють як додавання пояснень, описів та інших даних, використовуючи, наприклад, сполучники та дискурсивні маркери, у тексті перекладу, де вони не були присутні в оригінальному тексті [33, с.34]. У нашому випадку це додавання частки «тут-таки», а також іменника «уміння»:

“Lembrei rapidamente nossa conversa na igreja, quando ele me falou da revelação – de que toda a sabedoria consistia em escutar a própria alma” [47, с.48].

«Я тут-таки пригадала нашу розмову в церкві, коли він розповідав мені про одкровення, — про те, що будь-яка мудрість полягала в умінні слухати власну душу» [46, с.38]

Крім вказаного, у прикладі зафіксовано синонімічну заміну:

“ele me falou da revelação” [47, с.48]

«він розповідав мені про одкровення» [46, с.38]

Лексичне значення дієслова *“falar”* – «говорити» для більшої відповідності контексту змінено перекладачем на «розповідав».

У сюжеті також яскраво виражені містичні мотиви, які можна проілюструвати такими прикладами:

Голос серця:

“Durante quatro dias tentei ignorar a voz do meu coração, mas ela foi ficando cada vez mais forte, deixando a Outra desesperada” [47, с.37].

«Протягом чотирьох днів я намагалася не звертати уваги на голос мого серця, та він дедалі дужчав, доводячи Іншу до розпачу» [46, с.29].

«Інша» - метафоричний образ, який уособлює приховані бажання, альтернативну реальність та внутрішній конфлікт головної героїні Пілар:

“A Outra me seguiu durante toda aquela manhã” [47, с.38].

«Інша йшла за мною протягом усього того ранку» [46, с.29].

Вампіри:

“Em vampiros. Nos seres da noite, trancados em si mesmos, buscando desesperadamente companhia. Mas incapazes de amar” [47, с.38].

«Про вампірів. Про створінь ночі, замкнених у самих собі, які відчайдушно шукають товариства» [46, с.30].

Чудеса:

“A partir do momento em que expulsei o Outro da minha vida, a energia Divina operou seus milagres” [47, с.28]

«Відколи я вигнав Іншого з мого життя, божественна енергія почала творити свої чудеса» [46, с.22].

Літературний твір – просякнутий фаталістичними баченнями та концепціями. Текст також увиразнюється за допомогою бінарних протиставлень, таких як «Бог і диявол», що зумовлено метою передачі апокрифічних і містичних повідомлень:

“Mas eu acho que Deus, em sua Infinita sabedoria, escondeu o Inferno no meio do Paraíso” [47, с.51]

«Та я думаю, що Бог, у своїй безмежній Мудрості, сховав Пекло всередині Раю» [46, с.41].

Поняття «добра і зла» яскраво прослідковується у поведінці та роздумах усіх персонажів оповіді, але особливо характерно для семінариста, який зміцнює віру в силу, що людина може творити чудеса. Він сам творить чудеса, мовить пророцтва, розмовляє різними мовами, викликає захоплення і є прикладом для наслідування для всіх інших персонажів.

Б. Вживання емоційно-забарвленої лексики

Найпростіші визначення, яке можна дати для емоційно-забарвленої лексики таке: слова, які виражають різноманітні почуття та емоційні відтінки в оцінці явищ, осіб і подій реальності [2, 8], або ж слова з позитивним або негативним відтінком значення. До такої лексики можна віднести слова з конотацією:

Почуття:

• *“Às vezes somos possuídos por uma sensação de **tristeza** que não conseguimos controlar, dizia ele” [47, с.16].*

*«Іноді нас охоплює почуття **печалі**, над яким ми не владні, — казав він» [46, с.11].*

• *“Uma pessoa que se deslumbra diante do mistério da vida, que está aberta aos milagres, que sente **alegria e entusiasmo** pelo que faz” [47, с.28].*

*«Людина, яку чарує таємниця життя, яка відкрита до чудес, яка відчуває **радість та піднесення** від того, що робить» [46, с.21].*

• *“Só que o Outro, **com medo de decepcionar-se**, não me deixava agir” [47, с.28].*

*«А от цей Інший, що **боявся розчарувань**, не давав мені діяти» [46, с.21].*

• *“Mas existe **sofrimento** – dizem as pessoas no bar” [47, с.28].*

*«Але ж існує **страждання**, — каже товариство в барі» [46, с.21]*

• “*Durante anos eu lutara contra meu coração, porque tinha medo da tristeza, do sofrimento, do abandono*” [47, с.50].

«Я роками боролася зі своїм серцем, бо боялася смутку, страждання, покинутості» [46, с.40]

У перекладі емоційно-забарвлена лексика висвітлилася через використання слів, що передають різноманітні почуття та емоційні відтінки, такі як: «печаль», що передає почуття смутку, «радість», що виражає позитивні емоції, задоволення, «піднесення» - передає стан натхнення, «страх» та «страждання».

Позитивна або негативна оцінка явища:

• “*Percebemos que o instante **mágico** daquele dia passou, e nada fizemos*” [47, с.16].

«Ми усвідомлюємо, що **магічна** мить цього дня проминула, а ми нічого не зробили. І тоді життя ховає від нас свою магію та своє мистецтво» [46, с.11].

• “*Então, elas começam a criar uma espécie de peça de teatro na cabeça delas, e escrevem o roteiro de acordo com suas **frustrações***” [47, с.24].

«І тоді вони починають створювати у своїй голові щось на кшталт театральної п'єси і пишуть сценарій, відповідний їхнім **невдачам**» [46, с.17].

• “*No começo vem a sensação de **euforia**, de total entrega*” [47, с.29].

«Спочатку настає відчуття **ейфорії**» [46, с.22].

Для оцінки явищ використовується прямий переклад, якщо є відповідник з таким самим емоційним забарвленням, або підбираються синоніми з відповідним позитивним чи негативним значенням, щоб точно передати зміст оригіналу.

Слова в переносному значенні:

• “*Os que tentam **matar a alma** também ofendem a lei de Deus, embora seu crime seja menos visível aos olhos do homem*” [47, с.16].

«Ті, хто пробують убити душу, теж чинять переступ Божого закону, хоча їхній злочин не такий очевидний людям» [46, с.12].

• *“O amor é cheio de armadilhas” [47, с.22].*

«Скільки ж пасток розставляє кохання» [46, с.15].

• *“Mas eu acho que Deus, em sua Infinita sabedoria, escondeu o Inferno no meio do Paraíso” [47, с.51].*

• *«Та я думаю, що Бог, у своїй безмежній Мудрості, сховав Пекло всередині Раю» [46, с.41].*

Під час перекладу слів у переносному значенні застосовувалися такі методи, як збереження метафоричного та символічного значення, а також добір аналогічної метафори.

Окрім характерних рис індивідуального стилю Коельо, включених до блоків А і Б, можна виділити ще одну особливу рису, яка відноситься до структурування речень роману.

В. Вживання культурно-специфічної лексики

Цей підпункт охоплює різні аспекти перекладу термінів, пов'язаних з культурою, географією та матеріальною культурою.

Історичні та географічні об'єкти:

Монастир П'єдра, який був заснований у 1194 році має багату історію та вражаючу архітектуру.

• *“Durante séculos, os monges do mosteiro de Piedra guardaram para si aquele pedaço do paraíso” [47, с.71].*

«Віками ченці монастиря П'єдра дбали про цей кланоть раю» [46, с.57].

Піренейські гори

• *“As janelas davam para as montanhas dos Pireneus, e a claridade do sol, aumentada pelo brilho da neve, se espalhava por todo o ambiente» [47, с.44].*

«Вікна виходили на Піренейські гори, і сонячне сяйво, посилене блиском снігу, заливало все всередині” [46, с.35].

Наварра – автономна спільнота та провінція на півночі Іспанії, біля південної підосви західних Піренеїв, на кордоні з Францією.

• *“Para mim, tanto fazia ir até um povoado de Navarra, ou ir até a França”* [47, с.22].

«Мені було однаково, куди прямувати, — чи до якогось поселення в Наваррі, чи до самої Франції» [46, с.16].

В цих прикладах використовуються усталені українські відповідники для географічних назв та історичних пам'яток. Використано лексичну трансформацію *“guardaram”* – «*дбали*» та присутній прийом розширення – перекладач додав частку «чи», яка була відсутня в оригіналі в останньому прикладі.

Важливу роль у творі Коельо відіграють також терміни, пов'язані з матеріальною культурою. Ці терміни не лише описують побут героїв, але й розкривають їхні цінності, світогляд та ставлення до життя. Наприклад, автор використовує описи їжі або напоїв – ці тонкі згадки допомагають створити атмосферу історії та передати простоту і важливість моментів, які розділяють між собою герої:

• *“O vinho me deixava mais livre para dizer o que pensava”* [47, с.17].

*«Випите **вино** дало мені більше свободи, щоб сказати те, що думала»* [46, с.13].

• *“Andamos horas seguidas em jejum, caminhamos pela neve e pela Estrada, tomamos **café da manhã** numa cidadezinha de que nunca saberei o nome – mas que tem uma fonte, e nesta fonte uma escultura de serpent e pomba misturadas num único animal”* [47, с.37].

*«Кілька годин ми бродили натщесерце, простували по снігу й по дорозі, випили **ранкову каву** у містечку, назви якого я не знатиму ніколи, але яке має водограй зі скульптурним зображенням змії та голубки, химерно поєднаних в одній тварині»* [46, с.29].

• “*A mulher levou-me até a cozinha, e me deu café, biscoitos e pão com azeite*” [47, с.79].

«Жінка відвела мене на кухню й дала кави, печива та хліба з олією» [46, с.63].

У першому прикладі застосовано транспозицію – зміну граматичної структури речення. В оригіналі використовується дієслово у минулому часі «*deixava*», тоді як у перекладі – дієприкметник минулого часу «*vinhite*» та дієслово у минулому часі «*дало*».

Прикладами опису одягу можуть бути:

• “*Não posso sujar o único casaco que trouxe comigo*” [47, с.22].

«Я не можу забруднити єдиний жакет, що взяла з собою» [46, с.15].

• “*De qualquer maneira, ainda tenho a blusa que lavei ontem*” [47, с.51].

«Зрештою, в мене є ще блузка, яку я випрала вчора» [46, с.40].

Перекладач вміло використовує синонімію, яку можна помітити у перекладі словосполучення «*de qualquer maneira*», прислівником «зрештою». До вдалих перекладацьких рішень сожна віднести те, що Ігор Оржицький вживає більш конкретну лексику при відтворенні предметів одягу – «*casaco*» перекладено не просто як «пальто» чи «куртка», а саме «жакет».

Пауло Коельо майстерно передає емоційний стан та внутрішній світ своїх персонажів через їхню мову та поведінку. Він використовує різноманітні мовні засоби, такі як діалектизми, просторіччя, повтори та вигуки, щоб створити реалістичні та живі образи.

Наведені приклади демонструють, як переклад не лише точно передає зміст оригіналу, але й зберігає емоційне забарвлення та індивідуальність мови персонажів:

• “*Me perdoa se estou sendo mesquinha, pequena, disputando a exclusividade do amor deste homem*” [47, с.48].

«Прости, коли я, дріб’язкова, мізерна, змагаюсь, аби тільки мені належала любов цього чоловіка» [46, с.38].

У цьому випадку відбувається граматична трансформація, оскільки змінюється граматична структура речення, що полягає у зміні типу підрядного речення з умовного на допустове.

В оригіналі «*disputando a exclusividade do amor*» - це дієприкметниковий зворот, який виражає дію, що відбувається одночасно з дією дієслова. У перекладі «*змагаюсь, аби тільки мені належала любов*» використовується підрядне речення мети, яке виражає намір дії головного дієслова.

- “– *Oxalá – disse o padre, com um leve sorriso no rosto. – Oxalá você consiga*” [47, с.58].

«— *Нехай би так і було, — сказав священник, і його обличчя осяяла легка усмішка. — Хай би тобі це вдалося*» [46, с.47].

- “*Todos tinham uma opinião formada, defendiam seus pontos de vista com unhas e dentes, e várias garrafas de vinho foram necessárias para fazer com que se acalmassem*” [47, с.18].

«*Кожен мав власну сформовану думку й запекло її відстоював, тож виникла потреба ще кількох пляшок вина, щоб товариство заспокоїлося*» [46, с.13].

В останньому випадку необхідно звернути увагу на те, як було перекладено португальську ідіому «*defender com unhas e dentes*». Вона була замінена на «*запекло відстоював*». Можемо побачити, що обидві ідіоми мають однакове переносне значення – відчайдушно захищати свою точку зору.

- “*Certos lugares são assim – podem ser arrasados por guerras, **perseguições** e indiferença*” [47, с.39].

«*Таке трапляється з деякими місцями — їх можуть руйнувати війни, **ненависть** та байдужість*» [46, с.30].

Наведений прикладом є цікавим з точки зору лексичної трансформації, яку застосував перекладач, адже відповідниками «*perseguições*» є – «переслідування (гоніння)», «погоня», «гонитва» [34], а у реченні ми бачимо, що ця лексична одиниця була перекладена як «ненависть».

• “*Droga!*” [47, с.58].

«*A greць його все побий!*» [46, с.47].

Отже, до загальної характеристики роману та особливостей індивідуального стилю Пауло Коельо можна віднести насиченість тексту елементами езотерики, тобто використанням емоційно-забарвленої лексики, релігійної та містичної термінології, коротких речень та прямої мови. Український переклад зберіг стиль оригіналу завдяки, серед іншого, використанню адаптації, експліцитації, синонімічної заміни, конкретизації для кращої передачі емоційного забарвлення тексту.

2.2. Стилiстичнi особливостi роману та способи їх перекладу українською

При аналізі роману необхідно приділити особливу увагу образно-тропеїчним засобам, які використав перекладач для відтворення індивідуального стилю Пауло Коельо, а саме епітетам, порівнянням, персоніфікаціям, метафорам, алегоріям, метоніміям, тощо.

Епітет

Епітет – це художній троп, образне означення, що підкреслює характерну рису предмета, явища чи особи. Епітети використовуються для точнішої та яскравішої передачі думки, виділення певного явища, предмета чи особи серед інших, а також для надання мові образності [11, 191], наприклад “*numerosas desilusões*” (численні розчарування), “*momentos difíceis*” (важкі хвилини) і т.п.

Важливо зазначити, що за правилом граматики у португальській мові черговість елементів у реченні зазвичай така: іменник + означення. Однак, епітети – виняток із цього правила. Вони, незалежно від порядку слів у реченні, завжди передують іменнику, який вони характеризують.

Зафіксовані у досліджуваному романі епітети були розподілені на прості та складні згідно з класифікацією Л.П. Єфімова [30, с.58-59]. Ця класифікація

виявилася корисною при аналізі роману, в якому використана велика кількість подібних тропів. Зокрема, помітно, що автор любить передавати свої думки іменниками, пов'язаними з відчуттями або сприйняттям плину часу, такими як, наприклад, «мить». Перекладач відтворює прості епітети, що виражені простим прикметником та є означенням до іменника, підбираючи найбільш милозвучні українські відповідники та зберігаючи емоційність оригіналу:

«магічна мить» [46, с.4] - “*instante mágico*” [47, с.4]

«життєва мить» [46, с.3] - “*algum momento*” [47, с.2]

«влучна мить» [46, с.29] - “*momento certo*” [47, с.38]

«прекрасна мить» [46, с.64] - “*lindo momento*” [47, с.79].

Як епітет письменник також використовує прикметник у вищому або найвищому ступені, що в цілому гіперболізує певне явище:

• “*Você é a coisa mais preciosa que tenho nesta terra*” [47, с.65].

«**Ти — найцінніше**, що я маю на цій землі» [46, с.53].

• “*Talvez louco seja o meu: gasto o tempo mais importante da minha vida atrás de cadernos e estudos, que não vão me fazer sair de um lugar que já conheço*” [47, с.34].

«Либонь, божевільним є мій: я витрачаю **найважливіший у своєму житті час** на сидіння за зошитами й навчання, яке не поведе мене за межі вже знайомих мені місць» [46, с.27].

Передача епітета, вираженого прикметником у найвищому ступені, є цілком адекватною, проте важливо звернути увагу на переклад в цілому:

“*Talvez louco seja o meu*” перекладено як «Либонь, божевільним є мій».

Це звучить дещо неприродно українською. Замість буквального перекладу можна було обрати й інші варіанти, наприклад: «мабуть, це безумство з мого боку» або ж «може я й божевільна, що...».

Окрім цього, замість речення “*gasto o tempo mais importante da minha vida*”, яке Ігор Оржицький переклав як: «я витрачаю **найважливіший у своєму**

житті час», можна було застосувати більш емоційно-забарвлене «марную найкращі роки свого життя».

Порівняння

Як відомо порівняння – це стилістичний прийом, який полягає у зіставленні двох предметів, явищ або понять для виявлення їхньої подібності. Для цього використовуються спеціальні сполучники, такі як «як», «мов», «немов», «наче», «буцім», «ніби» та інші.

Основні типи порівнянь включають прості, поширені, приєднальні та заперечувальні. Прикладами *простих порівнянь* є –

- “*Mas os ventos são tão caprichosos como os deuses – e, no fundo do meu ser, eu começava a sentir algumas rajadas*” [47, с.28].

«Але вітри — **такі самі примхливі, як і боги**, і я, десь у глибині свого ества, уже починала відчувати їхні пориви» [46, с.22].

- “*Amar é como uma droga*” [47, с.29].

«Кохання — **це як наркотик**» [46, с.22].

Їх переклад не викликає проблем, оскільки в українській мові існують прямі еквіваленти для вираження порівняння («такі самі... як» та «як»), а самі порівняння є достатньо універсальними і не залежать від культурного контексту.

Прикладами *поширених порівнянь* є:

- “*Estava surpresa comigo mesma, porque orava como uma criança – e, como uma criança, acreditava que aquelas graças seriam alcançadas*” [47, с.50].

«Я дивувалася самій собі, адже молилася, наче дитина, — і, **наче дитина**, вірила, що ці милості Божі будуть даровані» [46, с.39].

- “*Eu sabia – sim, eu sabia o que ele ia me dizer, e não queria escutar, porque ele era como certos rapazes que um belo dia vão embora em busca de dinheiro, aventuras, ou sonhos*” [47, с.37].

«Я знала — так, я знала, що він мені збирався сказати, й не хотіла слухати, бо він був **такий само, як деякі хлопці**, що одного чудового дня ідуть собі геть у пошуках грошей, пригод або мрій» [46, с.28].

У наведених прикладах поширених порівнянь перекладач успішно передає їх, зберігаючи структуру та зміст оригіналу. У першому випадку використано повторюваний сполучник «наче», що надає порівнянню емоційного забарвлення, а також уточнено значення слова «graças» для кращого розуміння українським читачем. У другому прикладі додано словосполучення «такий само» для підсилення порівняння, використано більш розмовний стиль та змінено порядок слів у переліку мотивів для милозвучності.

Прикладом *приєднального порівняння* є:

• “*Sentada naquela mesa onde conhecia apenas uma pessoa – e todos falavam comigo como se me conhecessem há muito tempo*” [47, с.17].

«Сидячи за тим столом, я заледве одну людину знала, а всі говорили зі мною так, **ніби ми вже давно знайомі**» [46, с.12].

Основною проблемою в цьому реченні була передача відтінку гіпотетичності, який міститься в оригінальній конструкції “*como se*” і українське «ніби» успішно виконує цю функцію.

Заперечуване порівняння:

• “*Todos os dias procuramos fingir que não percebemos este momento, que ele não existe, que hoje é igual a ontem e será igual a amanhã*” [47, с.8].

«Щодня ми вдаємо, ніби не помічаємо цієї миті, ніби вона не існує, ніби сьогодні – таке ж, як і вчора, і буде **таким само, що й завтра**» [46, с.6].

Власне переклад цілком адекватний та точний.

Метафора

Цей троп є як мовною одиницею, так і належить до образних фігур мови [17, с.24]. У тлумачному словнику метафора визначається як «художній засіб,

що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб» [19].

- *“Porque sempre sonhei em estar aqui com você, andando por estas montanhas, e colhendo os frutos dourados do sol”* [47, с.38].

«Тому що завжди мріяв опинитися тут із тобою, ступати по цих горах, збирати золоті плоди сонця» [46, с.29].

У наведеному прикладі перекладач зіткнувся з проблемою передачі поетичного характеру оригіналу, який містив яскраву метафору “colhendo os frutos dourados do sol” (збирати золоті плоди сонця). Для збереження піднесеного звучання перекладач обрав слово «ступати», яке, хоч і не є прямою метафорою, все ж таки викликає асоціації з легкою та граціозною ходою. Вибір цього дієслова є вдалим прикладом стилістичної адаптації, яка дозволяє зберегти емоційне забарвлення оригіналу та передати його піднесений стиль українською мовою.

- *“Você é responsável por eu estar aqui hoje, subindo montanhas de verdade, longe das montanhas de cadernos e livros”* [47, с.38].

«Це на тобі відповідальність за те, що я тепер перебуваю тут і підіймаюся у гори справжні, будучи далеко від гір зошитів та книжок» [46, с.29].

«Гори зошитів та книжок» протиставляє абстрактний світ знань та ідей (зошити та книжки) реальному світу природи (гори).

Серед перекладацьких трансформацій окрім лексичних (“estar” замінено більш конкретним «перебувати») можна виділити також граматичні (“subindo” – заміна дієприслівника дієсловом «підійматися» і використання дієприкметника «будучи», якого не було в оригіналі). Загалом можна сказати, що такі рішення перекладача були вдалими.

- *“Quando a Outra se afastou de mim, meu coração voltou a conversar comigo”* [47, с.36].

«Коли Інша забралася геть, моє серце знову заговорило зі мною» [46, с.28].

«Інша» – це метафора, що описує внутрішню боротьбу героїні зі своїми страхами та невпевненістю. «Інша» - це метафоричний образ частини особистості, яка заважає їй бути щасливою та відкритися кохання. Важливо зауважити, що цей метафоричний образ широко використовується впродовж всього роману. Коли Коельо пише «Інша забирається геть», це означає, що героїня змогла подолати свої внутрішні бар'єри та звільнитися від негативних емоцій.

• *“O sol inundou o quarto, e o amor inundou minha alma” [47, с.37].*

«Сонце залило кімнату, а кохання залило мою душу» [46, с.29].

Метафора «залило мою душу» описує сильне та всеохоплююче почуття, яке наповнює героїню. Душа – це метафоричний центр емоцій та почуттів, і коли щось «заливає» душу, це означає, що це почуття стає домінуючим та визначальним.

Метафора є потужним інструментом у поетичній мові, що дозволяє авторам виражати складні ідеї та емоції через непрямі порівняння. Незважаючи на те, що метафоричні образи можуть бути зрозумілими для людей різних культур, їхнє конкретне значення та емоційне забарвлення часто залежать від національного та культурного контексту [8, с.24].

Персоніфікація

За літературознавчим словником-довідником персоніфікація – це *«уподібнення неживих предметів чи явищ природи людськими якостями» [13].*

• *“O amor inundou minha alma” [47, с.37].*

«Моє серце знову заговорило зі мною» [46, с.29]

«Серце заговорило» – це персоніфікація, оскільки серцю приписується здатність говорити, що є властивістю людини.

Переклад доволі сильно відрізняється від буквального значення, адже в оригіналі використовується метафора «затопило мою душу». Але перекладач вирішив відійти від цієї метафори та використав іншу, більш звичну для української мови, – «серце заговорило».

“Porque, no momento em que partirmos em busca do amor, ele também parte ao nosso encontro” [47, с.36].

«Бо тієї миті, коли ми вирушаємо на пошуки кохання, воно теж вирушає нам назустріч» [46, с.28].

Алегорія

У романі використовується інакомовлення – художній прийом, у якому абстрактні ідеї, поняття чи явища представлені через конкретні образи, персонажі, події чи предмети.

• *“Andamos horas seguidas em jejum, caminhamos pela neve e pela Estrada, tomamos café da manhã numa cidadezinha de que nunca saberei o nome – mas que tem uma fonte, e nesta fonte uma escultura de serpent e pomba misturadas num único animal” [47, с.37].*

«Кілька годин ми бродили натщесерце, простували по снігу й по дорозі, випили ранкову каву у містечку, назви якого я не знатиму ніколи, але яке має водограй зі скульптурним зображенням змії та голубки, химерно поєднаних в одній тварині» [46, с.29].

«Водограй зі скульптурним зображенням змії та голубки» є алегорією на поєднання протилежностей – чоловічого та жіночого начала, добра і зла, земного та духовного.

Зі стилістичної точки зору оригінальне речення має більш розмовний стиль, а переклад містить елементи книжної мови, такі як: «простували», «водограй» тощо.

Метонімія

Прикладом метонімії (стилістичного прийому, що полягає у заміні одного слова або виразу іншим на основі їхнього внутрішнього зв'язку, суміжності, асоціації) є:

- *“A represa se havia rompido, o amor inundava minha alma, e eu não podia mais controlá-lo” [47, с.41].*

«Греблю прорвало, кохання заливало мою душу, і я вже не могла контролювати його» [46, с.32].

«Греблю прорвало» – це метонімія, де «гребля» замінює поняття «стриманість», «самоконтроль».

Перекладач використав функціональний еквівалент для дієслова “inundava”, обравши слово «заливало», яке має схоже значення та емоційне забарвлення в українській мові. Окрім цього, метонімія «греблю прорвало» перекладена шляхом калькування, тобто дослівної передачі образу з оригіналу.

Іронія

Сатиричний прийом, що використовується для вираження критики, насмішки або самоіронії:

- *“Ou seja, depois de dois mil anos, entenderam que era preciso deixar Jesus fazer parte da Igreja” [47, с.40]*

•«Тобто за дві тисячі років вони зрозуміли, що необхідно дозволити Христові бути частиною Церкви» [46, с.31]

Іронічне висловлювання, вжите в наведеному прикладі, підкреслює суперечність між тим, що Христос є засновником християнства, і тим, що церква інколи віддаляється від його вчення.

“Você pode estar brincando, mas é exatamente isto” [47, с.40].

«Можеш жартувати, але це саме так» [46, с.31]

Хоча іронія виявляється на рівні цілого тексту (макрорівні), її ефект залежить від конкретних мовних засобів, що використовуються на різних

рівнях: лексичному, синтаксичному, референтному [20, с.241]. На синтаксичному рівні іронія реалізується через протиставлення двох частин речення, з'єднаних сполучником “mas” (але). Цей сполучник створює різкий смисловий перелом, підкреслюючи іронічний ефект. Перекладач загалом зберіг синтаксичну структуру оригіналу, використовуючи аналогічне протиставлення.

Є чимало перекладознавців, які детально розглядали різні способи перекладу. Одним із них є Пітер Ньюмарк, який у своєму «Підручнику з перекладу» зазначив такі прийоми, як дослівний переклад, перенесення, натуралізація, функціональний еквівалент, описовий еквівалент, синонімія, культурний еквівалент, наскрізний переклад, зсуви або транспозиції, модуляція, впізнаваний переклад, переклад за етикеткою, компенсація, компонентний аналіз, скорочення і розширення, перефразування, куплети, примітки та доповнення [38, с.81-93].

Висновки до розділу II

Художній світ Пауло Коельо – це простір, де переплітаються реальність і духовність, повсякденне життя і пошуки сенсу буття, а звичайні люди стикаються з незвичайними подіями, що спонукають їх до самопізнання та переосмислення свого місця у світі. Письменнику-модерністу притаманне використання езотеричних мотивів, релігійної та містичної термінології, емоційно-забарвленої лексики, а також коротких речень та прямої мови, що є характерними рисами його індивідуального стилю.

Аналіз образно-тропеїчних засобів роману «Над річкою» у перекладі Ігоря Оржицького демонструє його майстерне володіння мовою та глибоке розуміння авторського стилю Пауло Коельо. Перекладач вдало використовує різноманітні прийоми, такі як експліцитація, адаптація та зміна частин мови

для досягнення адекватності перекладу, що дозволяє зберегти не лише зміст, а й емоційне забарвлення та естетичний ефект оригіналу. Епітети, порівняння, персоніфікації, метафори, алегорії та метонімії, використані в оригінальному тексті, знайшли своє відображення в українському перекладі, збагачуючи його образність та емоційну насиченість. Перекладач також зумів зберегти іронію, яка є невід'ємною частиною стилю письменника.

У перекладі роману «Над річкою» Ігор Оржицький продемонстрував майстерність у передачі не лише буквального змісту, але й тонких нюансів авторського стилю. Завдяки цьому український читач отримав можливість повноцінно насолодитися твором, відчутти його емоційну глибину та проникнути у філософські роздуми автора. Перекладач зумів зберегти основний зміст, стиль та емоційне забарвлення оригіналу, використовуючи різноманітні перекладацькі прийоми та трансформації, що дозволило створити вдалий та якісний переклад, який дозволяє читачеві зрозуміти глибокий зміст оригіналу.

Переклад роману можна вважати вдалим та якісним, оскільки він зберігає основні риси оригіналу, його атмосферу та унікальний стиль Пауло Коельо. Хоча деякі фрази можуть звучати дещо неприродно для українського читача, це не впливає на загальне враження від перекладу та не заважає читачеві зрозуміти глибокий зміст оригіналу. Загалом, переклад роману «Над річкою» є цінним внеском у популяризацію творчості Пауло Коельо в Україні та дозволяє українським читачам долучитися до світової літературної спадщини.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Художній переклад – це складний творчий процес, що вимагає від перекладача не лише лінгвістичної компетентності, а й глибокого розуміння культурного контексту, емоційного забарвлення та стилістичних особливостей оригіналу. Це не просто механічний перенос слів з однієї мови на іншу, а створення нового тексту, який зберігає зміст, дух та естетичну цінність оригіналу.

Бразильська література з її багатою культурною спадщиною та мовними особливостями є унікальним явищем світової літератури. Вона відрізняється яскравими образами, емоційністю, використанням регіональних діалектів та специфічного гумору.

Переклад бразильської літератури ставить перед перекладачами особливі виклики, пов'язані з передачею регіональних особливостей, історичного контексту та специфічного мовного колориту. Необхідно знайти баланс між збереженням автентичності оригіналу та доступністю для читача іншої культури.

Становлення індивідуального стилю Пауло Коельо відбувалося під впливом різноманітних чинників: від регіональних особливостей та історичного контексту Бразилії до «нечистоти» мови, тобто використання розмовної лексики та інших нестандартних мовних форм. Ці елементи сформували його унікальний авторський стиль, який поєднує простоту та глибину, емоційність та філософські роздуми.

Постмодерністська література, до якої належить творчість Пауло Коельо, характеризується скептицизмом до об'єктивної реальності, грою з літературними формами, інтертекстуальністю та змішуванням високого та низького мистецтва. У романі письменника це проявляється через використання міфів, символів, а також поєднання філософських роздумів з елементами масової культури. Такі особливості постмодернізму створюють

труднощі для перекладу, вимагаючи від перекладача не лише лінгвістичної майстерності, а й глибокого розуміння культурного контексту та філософських підтекстів. Окрім того, дослідження перекладу роману «Над річкою» дозволяє зробити кращі та більші висновки про особливості перекладу постмодерністської літератури загалом. Цей напрям літератури, з його експериментами з формою, грою з мовою та інтертекстуальністю, ставить перед перекладачами особливі виклики.

Необхідно знайти способи передачі не лише змісту, а й форми оригіналу, його ігрового характеру та багатшаровості. Для успішного перекладу постмодерністського твору перекладач повинен володіти не лише лінгвістичною майстерністю, а й творчим мисленням та готовністю до експериментів з мовою.

Перекладач успішно відтворив ключові аспекти індивідуального стилю Пауло Коельо, такі як емоційна насиченість, образність та філософська глибина, використовуючи різноманітні перекладацькі трансформації (ампліфікацію, елімінацію, перестановку тощо). Особливо вдалим є відтворення епітетів, порівнянь, метафор та інших тропів, характерних для індивідуального стилю Коельо.

Найефективнішими стратегіями перекладу стали збереження емоційного забарвлення та образності мови оригіналу за допомогою вмілого використання українських відповідників та перекладацьких трансформацій. Переклад точно передає філософську глибину та духовні пошуки героїв, зберігаючи при цьому лаконічність та простоту викладу, що є важливою рисою стилю Коельо.

Переклад не позбавлений певних недоліків. Деякі фрази можуть звучати дещо неприродно для українського читача, що може бути пов'язано з особливостями португальської мови та її граматичної структури. Крім того, деякі перекладацькі рішення можна було б удосконалити, використовуючи більш точні або образні відповідники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Є., Амеліна С., Білоус Н. Актуальні проблеми теорії і практики сучасного перекладу : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 470 с.
2. Бойко Н. І. Інтерпретація експресивної лексики в лінгвістичній спадщині М. А. Жовтобрюха та А. П. Грищенка / Н. І. Бойко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. - 2013. - Кн. 2. - С. 7-13. - Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_2_3.
3. Волошук, В.І., 2008. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології. // Наук. пр. Миколаївського держ. гуманітарного ун-ту ім. Петра Могили. - Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2007. - Т. 55. -Вип. 42. – 5-9 с.
4. Дроздовський Д. Переклад у ХХІ столітті: місія нездійсненна? Альманах “ЛітАкцент”. 2009. К. : Темпора. С. 81-85. - Режим доступу до ресурсу: www.litakcent.com
5. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ : Довіра, 1999. – 431 с.
6. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
7. Зорівчак Р. Боліти болем слова нашого. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 296 с.
8. Кабанова С. Стилістичні засоби в "Дон Жуані" Байрона та способи їхнього перекладу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2022. № 2 (32). С. 24–27.

9. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. Літературознавчі студії. 2015. Вип. 1(1). С. 231-233.
10. Коваль, Л. (2023). Лінгвопрагматичні витоки езотеричної лінгвістики. *«Граматичні читання»-матеріали Міжнародних науково-теоретичних конференцій*, 63-65.
11. Колоїз Ж. Задля створення довершених художніх образів / Ж. Колоїз // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 10 / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П.І. Білоусенко, А.З. Брацкі та ін. – Кривий Ріг. – 2014. – С.189-204.
12. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1971. – 131 с.
13. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'яка Р.Т., Коваліва Ю.І., Теремка В.І. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
14. Наконечна Г. Перекладати сильно, стильно і непомильно // Записки «Перекладацької майстерні 2000 – 2001» / Упор. М. Прокопович. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – Т. 3. – С. 346-352.
15. Нікольська Н., Коломієць І. Міжкультурна комунікація і проблеми перекладу. Новації і традиції перекладу: українські студії в європейському вимірі (присвячена року Європи в Україні) : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 12–13 листопада 2020 р. / Київ, 2020. С. 60–62.
16. Орличенко О.В. Верба Г.Г, Приходько М.П. Концепт «espacio» в романі Карлоса Руїса Сафона «Ігри янгола» та у його українському перекладі \ Іноземна філологія – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ВПЦ "Київський університет", 2021. – вип. 1(53). – С.67-71.
17. Паршак, К.Д., Калиновська, Я.О. Семантико-функційні характеристики концептуальної метафори в мові творів поетів-постмодерністів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. Вип. №1(29). С. 24-26.

18. Пушик, Н. В. Особливості перекладу художніх творів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, (54), 2022. – С.208-211.
19. Словник української мови: в 11 томах. Академічний тлумачний словник (1970-1980). - Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/metafora> (дата звернення: 05.06.2024).
20. Циркунова, І. В. Мовні засоби реалізації іронії і їх відтворення в іспансько-українському перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2013, 46 (4): 240-245.
21. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
22. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації / М. Г. Шемуда. – Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. – 2013. – Кн.1. – С.164-268.
23. Шулік, С. Актуальні проблеми художнього перекладу [Текст] / С. Шулік ; наук. кер. О.О. Жулавська // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. - Суми : СумДУ, 2015. - С. 141- 143.
24. Abes, G. J. (2015). Britto, Paulo Henriques. A Tradução Literária. Rio de Janeiro: Civilização Brasileira, 2012. 157p. Cadernos De Tradução, 35(2), 464–475.
25. Bassnett, S. (2013). Translation Studies (4th ed.). Routledge. – 176 p.
26. Bert Cappelle. Juliane House. 2009. Translation. Oxford: Oxford University Press. 2011, pp.310-314.
27. Coelho Paulo - Frequently Asked Questions (FAQs). Create FAQ Pages in Minutes for Free - FAQ About. - Режим доступу до ресурсу: <https://faqabout.me/iam/paulo-coelho> (дата звернення: 07.06.2024).
28. De Assis M. Notícia da atual literatura brasileira: instinto de nacionalidade. Google Play Books; 1910.

29. Derrida, Jacques and Ronse, Henri and Bass, Alan. *Positions / Jacques Derrida*; translated and annotated by Alan Bass University of Chicago Press Chicago, Ill. 1981. P.114.
30. Efimov L. P. *Stylistyka angliiskoi movy i dyskursyvnyi analiz [Stylistics of English Language and Discourse Analysis] : [ucbovo-metodychnyi posibnyk] / L. P. Efimov, O. A. Yasinetska. – Vinnytsia : Nova knyga, 2004. – 240 s.*
31. Ghazala, H.S. "Literary translation from a stylistic perspective." *Studies in English Language Teaching* 3.2 (2015): 124-145.
32. Guerra, A.F. (2012). *Translating Culture: Problems, Strategies and Practical Realities. [sic] –A Journal of Literature Culture and Literary Translation*,3(1), 1–27
33. Laviosa S. *Corpus-based Translation Studies: Where does it come from? Where is it going? Language Matters. 2004, Vol.10. P. 29-57.*
34. *Lingea dictionaries | Lingea. (б. д.). Lingea diccionarios | Lingea. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.dict.com/>*
35. Maestri Filho, Mário José, and Mário Maestri. *Por que Paulo Coelho teve sucesso. Editora AGE Ltda, 1999.*
36. Mayer, Claude-Hélène, and David Maree. "A psychobiographical study of intuition in a writer's life: Paulo Coelho revisited." *Europe's journal of psychology* 13.3 (2017): 472.
37. Milton, J. (1998). *Translation Theory in Brazil. Bulletin of Hispanic Studies*, 75(1), 123–136. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1080/000749098760110675>
38. Newmark, P. *A textbook of translation. Vol. 66. New York: Prentice hall, 1988.*
39. Pei, M., Gaunor, D. *A Dictionary of linguistics. – N.Y., 1954. – 978 p.*
40. Ramirez Giraldo J. G. *The Limits and Forms of Literary Translation. The Routledge Handbook of Literary Translation / ed. by K. Washbourne, B. Van Wyke. 2019. P. 8–26.*

41. Simon S. The Language of Cultural Difference: Figures of Alterity in Canadian Translation. Rethinking translation (discourse, subjectivity, ideology) / ed. by L. Venuti. London and New York, 1992. P. 159–176.
42. Souza ED. Um conto de fadas moderno: O Alquimista. Porto Alegre: PUCRS/PPG em Comunicação Social. 2001.
43. St-Pierre, Paul. 1993. “Translation as a Discourse of History.” TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction 6 (1): 61–82.
44. Valim de Melo, C. (2017) ‘Mapping Brazilian Literature Translated into English’, Modern Languages Open, 0(0), p. null. Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.3828/mlo.v0i0.124>.
45. Weiszflog, W., 2000. Michaelis: moderno dicionário inglês: inglês-português, português-inglês. In Michaelis: moderno dicionário inglês: inglês-português, português-inglês (pp. xxiv-1735).

ЕМПІРИЧНІ ДЖЕРЕЛА

46. Коельо, П., 2020. «Над річкою П’єдрою, там я сиділа та й плакала» Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». - Режим доступу до ресурсу: <https://coollib.com/b/523529/read> (дата звернення: 18.06.2024).
47. Coelho, P., 2018. Na margem do rio Piedra eu sentei e chorei. Editora Paralela.

RESUMO

Esta tese aprofunda-se nas bases teóricas da tradução literária, com foco na obra “Na margem do rio Piedra eu sentei e chorei” de Paulo Coelho. A pesquisa explora os desafios da tradução da literatura brasileira contemporânea, destacando a importância da preservação do estilo individual do autor no processo.

A presente dissertação se debruça sobre a complexa arte da tradução literária, com foco específico na análise da tradução para o ucraniano do romance "Na Margem do Rio Piedra Eu Sentei e Chorei", obra de grande sucesso do renomado autor brasileiro Paulo Coelho. O estudo busca investigar como o estilo individual e único de Coelho, marcado por elementos como a temática esotérica, a linguagem emocionalmente carregada e as oposições binárias, é preservado na tradução, considerando os desafios inerentes à transposição de uma obra literária de uma cultura para outra.

O primeiro capítulo apresenta um panorama abrangente das teorias e conceitos fundamentais da tradução literária, enfatizando sua natureza multifacetada e os desafios que a permeiam. A tradução é definida como um ato criativo e intercultural, que vai além da mera transposição linguística, buscando recriar a obra original em um novo contexto linguístico e cultural, preservando sua essência e impacto emocional.

São exploradas as diferentes abordagens da tradução literária, desde as mais tradicionais, que priorizam a fidelidade ao texto original, até as mais modernas, que enfatizam a importância do contexto cultural, da carga emocional e das nuances estilísticas. A pesquisa destaca a tradução como uma prática social dinâmica, que evolui em sintonia com as mudanças históricas e culturais, refletindo as relações de poder e as trocas entre diferentes culturas.

A literatura brasileira contemporânea é analisada em sua especificidade, com suas características únicas de linguagem, estilo e temática. A obra de Paulo Coelho é contextualizada nesse cenário, destacando-se sua linguagem acessível, temas

universais e elementos místicos, que o tornaram um dos autores brasileiros mais traduzidos e lidos no mundo. A pesquisa discute os desafios específicos da tradução da obra de Coelho, que exige do tradutor não apenas competência linguística, mas também sensibilidade cultural e literária

O segundo capítulo se concentra na análise detalhada do romance “Na Margem do Rio Piedra Eu Sentei e Chorei”, explorando os elementos-chave que compõem o estilo individual de Paulo Coelho. A pesquisa investiga como a temática esotérica, o uso de linguagem emocionalmente carregada, a concisão das frases, os motivos místicos e as oposições binárias se entrelaçam na narrativa, criando uma atmosfera única e envolvente.

A análise abrange a composição da obra, o simbolismo presente em seus elementos e as conexões intertextuais que estabelece com outras obras literárias e tradições culturais. A pesquisa revela a natureza multifacetada do romance, que se apresenta como uma jornada de autodescoberta, amor e espiritualidade, abordando temas universais que ressoam com leitores de diferentes culturas.

Tradução da obra de Paulo Coelho para o ucraniano, em particular “Na Margem do Rio Piedra Eu Sentei e Chorei”, reveste-se de grande relevância, não apenas por sua popularidade global, mas também por lançar luz sobre os desafios e as nuances da tradução literária entre culturas distintas. Ao analisar como a tradução ucraniana lida com a temática esotérica, a linguagem carregada de emoção e as oposições binárias presentes na obra original, a pesquisa contribui para o entendimento das complexidades da tradução literária e do papel do tradutor como mediador cultural.

A análise textual se concentra na comparação minuciosa entre o texto original em português e a tradução ucraniana, buscando identificar as escolhas do tradutor em relação ao léxico, à sintaxe e ao estilo. A revisão da literatura, por sua vez, busca contextualizar a pesquisa no campo da tradução literária, explorando diferentes teorias e abordagens que podem contribuir para a compreensão dos desafios e das estratégias envolvidas na tradução da obra de Paulo Coelho.

A pesquisa conclui que a tradução ucraniana de “Na Margem do Rio Piedra Eu Sentei e Chorei” conseguiu, em grande medida, preservar o estilo individual de Paulo Coelho, transmitindo a essência da obra original para o público ucraniano. A tradução mantém a intensidade emocional, a imagética da linguagem e a profundidade filosófica do romance, permitindo que os leitores ucranianos se conectem com a história e os personagens.

No entanto, a análise também revela alguns problemas no processo da tradução, como a perda de algumas nuances estilísticas e a presença de algumas frases que soam artificiais em ucraniano. Essas dificuldades são inerentes ao processo de tradução, especialmente quando se trata de obras literárias com forte carga cultural e estilística.

Em suma, esta tese oferece uma contribuição valiosa para o campo da tradução literária, ao analisar em profundidade os desafios e as estratégias de tradução de uma obra importante da literatura brasileira contemporânea. A pesquisa não apenas avalia a qualidade da tradução ucraniana de “Na Margem do Rio Piedra Eu Sentei e Chorei”, mas também lança luz sobre a complexidade do processo de tradução literária em geral, oferecendo insights para futuros tradutores e pesquisadores interessados nesta área.

Palavras-chave: tradução literária, Paulo Coelho, estilo individual, literatura brasileira, transformações da tradução.